

Скажи мені правду, мій добрий козаче...

Спочатку, звичайно, були міфи українські. Можна сказати, що до трьох-чотирьох років це були козаки і козацтво. Отамани, гетьмани, походи, уходи, ради, страти, вольниця і Хортиця, кіш і січ, шабля, кінь і неясна туга за морським берегом. Потім додалося бароко. Брами, храми і гравюри, скажімо, Тарасевича, шалена гілка родового дерева, яка прийшла на Покуття зі самого серця реєстрових і полкових.

Дивним чином це накладалося на конкретні карпатські галицькі мотиви. Якийсь правік, потому опришки-втікачі від цісарських бранок, дідчі скрипки і тірольські переселенці. Містечка, хасиди, виходи у світ, курорти, світова війна... Кілька років основою самоідентифікації були УСС, УГА і ЗУНР. Згодом настав час

співпереживання ліквідаціям, депортаціям, майбутнім святим катакомбної Церкви. А тоді – немов онімиле прозріння – живопис і графіка всеукраїнського двадцятого століття. Вони були настільки виразними і показовими – як найтонші аналізи, – що українські око, серце, мозок і руку я навчився впізнавати навіть там, де були зображені чи Європа, чи Азія, чи Середземномор'я. Так само як і матеріали – камінь, шерсть, латунь, залізо, полотно, дерево. Так само як низка нот, кілька сталих переходів.

Потому були трави, квіти і галушення дерев, олишайникування неповторного каміння. Спостереження за флорою вело мій український міф на захід і на південь. У цьому сенсі страшенно зрозумілим є відчуття справжньої межі. Там неможливо обдуритися – де ти є.

Тим паче, що тема континентальної належності дуже добре накладалася на сродність міфів Давньої Греції. Це не зарозумілість, а попросту навіть дитині зрозуміло, що у нас – кажучи правду – все це цілком можливе. Тобто, та їхня Греція могла бути тут. А ми є абсолютно адекватними теренами для того, щоби у наших буковинках, на наших горбах і верхах, комфортно і родинно відігравалися незнищенні метаморфози античних трагедій, драм і комедій. Відчувалося, що ми ще можемо бути їхньою авансценою, а далі у протилежні боки – вже ні.

Натомість короткочасне заглиблення у всесвіт скандинавської міфології дуже швидко відбилосся відторгненням. Незважаючи на подібність давньослов'янського олімпу, ймовірно походження нашої державності, сніжні

морозні зими – кліматично і настроєво усі ті суворі розклади зовсім не пасували. Босий чоловік з овечками видавався тут більше на своєму місці.

А відтоді, коли я запізнав, що таке васервага, керниця з валом і ланцом, складаний ніж з багатьма лезами, нафтова лампа, кладка через ріку, фоси вздовж дороги, записники, олівці, дворучні пили, моздирі, висувні драбини, коли побачив паспорти, дипломи й залізничні квитки найближчих родичів, почав хотіти зрозуміти – чим є той континент, скраю якого ми приліплені і пришиті, як найнадійніша латка. Відчував, що правда може ховатися у кількох міфах і легендах, на яких тримається увесь постантичний всезагальний континентальний ритуал. І рефлекс.

Нам із братом пощастило. Мені було тринадцять, йому одинадцять. За допомогою різних книжок ми віднайшли символічну дванадцятку європейського космосу. Навіть записували їх по черзі (що вже може бути міфом) на стіні за високою піччю (ще один плюс) у кімнаті, яку нам виділили для снання, де понад сорок років не робилося ремонту.

Систематизація і класифікація – ще один необхідний для проходження етап європейськості. Отож. Артур (організація, товариство, акції) і Роланд (героїзм, звитяга і самопожертва). Трістан та Ізольда (любов з перешкодами й вірність) і Лоенгрін (любов-порятунок, помилка, втрата). Вільгельм Телль (свобода Швейцарії) і Робін Гуд (важко сказати що, але теж із луком). Бард Лермонт, якому не потрібно нічого, бо має ще більше через творчість.

Дон Хуан, який насправді шукає абсолютної краси. Гамельнський щуролов – дуже важливо, йдеться про порядність у дотриманні ділового договору. І передовсім Фауст. Ця двозначність, ця хіть, цей розпач. Настільки знаковий, що міг би бути єдиним. Про ще кількох уже не варто й згадувати, хоч на їхньому міфі тримається кілька важливих галузей господарки включно з ринком розваг.

Але що у цьому братньому дослідженні було найголовнішим... Майже як із флористикою. Виявляється, що всі наші міфи цілком укладаються у рамки тих європейських. Тобто накладання ареалів і сюжетів є абсолютним.

Лиш би нам не стати найпотрібнішими

Коли був дитиною, десь у молодших класах, мені здавалося, що головний чар Святвечора полягає у таємничості. Тоді мені здавалося, що лише окремі люди із певної обмеженої мережі знають про те, що Різдво є насправді. І тому його мусять відсвяткувати. У тому, що свято не може обійтися без святкової їжі, дитина не сумнівається. Тільки цього разу на вечерю робиться все значно ретельніше. Бо треба їсти не те, що тобі мило, а таке, яке смакує чи Богові, чи принаймні святій родині. Мене тішило, що Бог, який переважно уникає прямих вказівок, що тепер робити, цього дня полегшив міркування і уяву людей і подав чітку карту страв.

Я був здивований, коли перші рази спробував кутю в інших домах. І вона була іншою, ніж у нашому. Тоді

вперше серйозно подумав про імовірність всяких ересей, протестантизмів і конфесій. Якщо навіть в обов'язковій Божій рецептурі цілком порядні люди допускають більші чи менші відступи, то що вже казати про речі не настільки намацальні й прораховані.

Бо Святу вечерю я уявляв собі як попередне дуже зрозуміле замовлення. На випадок того, що хтось Їх знову кудись не впустисть, і Вони попросяться на ніч до нас. І тут буде саме те, чого Бог дуже виразно хоче. Такий частунок, якого Вони би хотіли.

Тож вечеря уявлялася мені певним очікуванням. Готовністю прийняти. Маленьким підстраховком Пантократора у його сповненій ризику земній мандрівці серед людей. Однак те, що Вони жодного разу не прийшли тілесно до нас, зовсім не породжувало смутку чи розчарування. Навпаки. Це означало, що все добре. Що мережа не дірява. Що хтось уже впустив. Хтось прийняв. І тепер Йосип з Марією (цікаво, що я тоді вимовляв собі їхні імена власне в такій послідовності: мабуть, спрацювала модель дитячого досвіду, коли чоловік, тато має дбати про безпеку і залагоджувати різні такі моменти) спокійненько їдять пироги, борщ, рибу, фасолю, кутю, запиваючи узваром з особливими сливками, десь зовсім недалеко. Під першою і наступними зірками, при трисвічнику, писаному трьома кольорами. Зеленим, жовтим, коричневим.

Атмосфера підпілля посилювала дитячі відчуття до константи абсолюту. У своїм цім захопленні я зовсім не думав про те, що вогники свічок через велике заслоне-не вікно кімнати, яке виходить на головну вулицю міста,

при виключеному в тій кімнаті електричному освітленні кричать про розголошену таємницю, якщо дивитися на вікно з вулиці.

У підлітковому віці думав вже про інше. Думав, наскільки філігранним був сценарій останніх годин ще не народженого плода, Того, який все знає, що Його в матері не прийняли у якомусь палаці або ще в якомусь пристойному закладі. Що було би з нами, якби не стайня. Якими були би наші вертепи, коляди, наші вечері й наші доми, в яких приготовлені очікування на всякий випадок.

Тільки один раз у житті я не робив тої вечері, яка би Їм пасувала. Не було з чого, не було як, не було з ким. Не, тут я злукавив. З ким було. Бо мій водій, хоч і неосвічений мусульманин, але був поруч. І був готовим до всього. І я йому все розказав. Він опинився у мережі.

Але було дуже холодно і порожньо навколо. Чорно-біле велике поле. Замерзлий панцерник, у якого добрий господар навіть пса не зажене. Замерзлі галети. Трохи чефіру. Три цигарки без фільтру на двох і ще п'ять діб. Щоправда, на одній із радіостанцій можна було вловити радіо «Люксембург». Щоправда, вони живуть в іншому часовому вимірі й на початку січня так само нічого не згадують про народження от-от, як і всі невтаємничені.

Я дуже сподівався, що стан світу кращий, ніж майже дві тисячі років тому. Правдоподібно, ми – на щастя – цього вечора не станемо в пригоді. Але – так я сказав своєму єдиному мусульманинові – якби так хтось постукав у замерзлу броню, якби не знати звідки взялися підозрілі чоловік і жінка, то, незважаючи на заборону